

"Sorgulan(a)mayan Kalıplar" niçin zararlıdır?

Gerek okul gerekse toplumun diğer kesitlerindeki "sorgulanmayan ya da sorgulanamayan (ezber sözcüğünün gerçek anlamı) kalıplar" hakkında son günlerde yaptığımız bir çalışma, önemli bir gerçeği ortaya çıkardı.

Kalıpların kendileri değil sorgulan(a)mamaları zararlıdır!

1994 yılında *Ezbere Hayır!* kampanyasıyla gündeme gelen ezber kavramı giderek kastedilenden farklı bir anlam kazandı. Öyle ki, sanki belleğe yerleştirilen (ezber) bir kalıbın -ne olursa olsun- zararlı olduğu anlayışı yaygınlaştı. Öğretmenler, ezber yaptırmadıkları konusunu bir övünç aracı olarak kullanmaya başladılar; Milli Eğitim dahi ezbersiz eğitim deyimini kullanmaya başladı.

Bu nedenle bir defa daha, birkaç terimin açıklanarak tanım kargaşasına bir son verilmeye çalışılacak:

- Ö **Bellemek:** Bir bilginin bellek'te (hafıza) tutulması (örn. *önemli telefon numaraları, çarpım tablosu, yabancı dilde sözcükler, formüller* vs),
- Ö **Kalıp:** Yaşamda sık kullanıldığı için kolay hatırlamaya yardımcı olmak üzere birer sabit söylem haline getirilmiş söz dizisi (örn. *üçgenin iç açılarının toplamı, suyun elektriği iletmediği, paydaları eşit olmayan kesirlerin paydalarını eşitlemek için birbiriyle çarpılacağı, suyun sıfır derecede donduğu* vs).
- Ö **Ezber:** 2 ayrı anlamı var.
 1. Gerçek anlamı: *Sorgulanamazlık, sorgulamaya konu olamayan, dolayısıyla da herhangi bir koşula tabi olmayan, koşulsuz doğru.*
 2. Anlam kayması yoluyla zaman içinde kazandığı anlam: *Bellemek*
- Ö *Ezbere Hayır!* Projesi, ezber'in bunlardan birincisine (sorgulanamazlığa) yönelik olup, *Sorgulanamazlığa Hayır!* biçiminde anlaşılmalıdır.
- Ö **Kalıplar yararlı mı zararlı mı?** Kalıplar koşulsuz olarak kullanılırsa zararlı, koşulları hatırd tutularak kullanılırsa yararlıdır. (Örn. "*su sıfır derecede donar*" kalıbı bu şekilde ileri sürülür ise yanlışla yönlendirebilirken; "*tuz içermeyen su, normal basınç koşullarında sıfır derecede donar*" şeklinde koşullu olarak belirtilirse daha doğru olur)
- Ö **Koşulsuz kalıplar niçin zararlıdır?** Koşulsuz kalıplar soru sormanın önünü keser. Koşullu kalıplar ise, o koşulların dışında ne olup bittiğini sormayı özendirceği için merakı tahrik eder. Merak ise her şeyin temelidir. (Örn. "*Suyu normal basınç koşullarının dışında daha yüksek veya daha düşük sıcaklıklarda dondurmak nasıl mümkün olur?*" sorusu, koşullu kalıp nedeniyle akla gelir. Bu ise birçok yeniliğin önünü açar)
- Ö **Koşullar sorgulama yoluyla ortaya çıkarılır:** Koşulsuz olarak önümüze konulan bir kalıp sorgulamaya kapalı olsa da, sorulacak her soru, bu kalıbın daha işlevsel hale gelmesine, bu kalıptan yeni bilgiler üretilebilmesine yol açar.
- Ö **Peki -sorgulanabilen ya da sorgulamaya kapalı- ezber kalıpların hepsi doğru mudur?** Hayır, kalıpların doğruluğu ya da yanlışlığı, koşullu ya da koşulsuz olmanın dışında da sorgulanabilmelidir. Örneğin, "*yılanın başı küçükken ezilmelidir*" kalıbı muhtemelen "*sorunlar büyümeden çözülmelidir*" ya da "*kötülükler dal budak sarmadan önlenmelidir*" anlamında

söylenmişse de, zamanla doğanın en yararlı yaratıkları olan yılanların "*zararlı oldukları ve her görüldüğü yerde kafalarının ezilmesi gerektiği*" gibi son derece vahşiyane ve tabii yanlış bir ifadeye dönüşmüştür.

Görüldüğü gibi bu kalıp da şu sorularla sorgulanabilseydi bu zararlı ve yaygın sonuç ortaya çıkmayabilecekti:

- *Yılanlar niçin öldürülmelidir?*
- *Yılan zararlı ise doğada niye vardır?*
- *Yılanın faydaları neler olabilir?*
- *Yılanlar insanlara zarar verir mi?*
- *Ne zaman zarar verirler?*
- *Yılan ya da herhangi bir hayvanın zarar vermemesi için ne yapmak gerekir?*
- *Bir yılanın gözlerine hiç baktınız mı?*

- *En zararlı hayvan hangisidir? (cevabı basit olsa da sorulması iyi olur)*

Sonuç:

Ezber kalıpların zararlı oldukları gibi bir kanı doğru değildir. Zararlı olan, herhangi bir yargıyı koşulsuz, mutlak olarak niteleyerek, hakkında soru sormanın önünü kesmektir.